

Regeren zonder consensus

Nu wij voor de noodzaak staan de verzorgingsstaat van de grond af te vernieuwen, blijkt hoezeer de ideologie van de politieke partijen en maatschappelijke organisaties te kort schiet. Het ontbreken van een consensus over de weg die wij zouden moeten gaan, leidt ertoe dat de politieke keuzen in feite worden overgelaten aan de ambtelijke voorbereiding.

Den Uyl, die als coördinerend minister voor de Werkgelegenheid en als minister van Sociale Zaken over bevoegdheid beschikt om de wissels om te zetten, verkeert in een positie waarin hij maatregelen moet nemen waarover geen overeenstemming valt te bereiken met de belangengroepen. De enige legitimatie voor zijn ingrijpen in de lonen en sociale voorzieningen is de harde noodzaak om de ontwikkeling van de particuliere inkomens en de inkomensoverdrachten in overeenstemming te brengen met de sterk gereduceerde groei van het nationale inkomen. Elke volgende stap in dat onontkoombare aanpassingsproces zal meer pijn kosten en meer groepen treffen. Drs. L. Lamers, directeur-generaal voor sociale voorzieningen van het ministerie van Sociale Zaken, heeft in *Beleid en Maatschappij* geschreven dat de urgentie van de problematiek dwingt tot het nemen van beslissingen die niet kunnen wachten tot er consensus is bereikt.

De nieuwe stijl van regeren die door de nood der omstandigheden wordt opgelegd, zal Den Uyl steeds vaker in conflict brengen met de organen en organi-

saties van het sociaal-economisch bestel. Telkens opnieuw zullen zij zich gepasseerd voelen. Heeft Den Uyl al de werkgeversorganisaties tegen zich in het harnas gejaagd, nu dreigt hij ook in botsing te komen met de vakbeweging die in opstand komt tegen zijn plannen voor verlaging van de Ziektewetuitkeringen. Het vertrouwen van de vakbeweging, in het bijzonder van de FNV, in Den Uyl als bewaker van de belangen van de werknemers en de laagstbetaalden in het kabinet-Van Agt II, nadert bedenkelijk dicht het nulpunt.

De verzorgingsstaat die wij na de oorlog hebben opgebouwd, was gebaseerd op het dogma van de economische groei en volledige werkgelegenheid. Nu die twee, van elkaar afhankelijke paradigma's, niet langer een zekerheid zijn, kost het de grootste moeite de basisprincipes van de verzorgingsstaat opnieuw te doordenken. Den Uyl heeft goed aangevoeld dat de economische en sociale onzekerheden kansen bieden aan de krachten van rechts om de aanval op de verzorgingsstaat te openen.

De voorzitter van het VNO, mr. C. van Veen, heeft op 19 november vorig jaar gezegd, dat „het sociale besluitvormingsproces gereduceerd is tot wat pingelen van de sociale partners bij de cornervlag, waar de overheid de rest van het voetbalveld heeft gevorderd voor de collectieve sector”. Hij constateerde dat Nederland de jaren tachtig „ernstig gehandicapt” ingaat doordat het evenwicht tussen het economische, het sociale en het politieke besluitvormingssysteem

zoek is geraakt. De politiek zou weer ruimte moeten maken voor de marktprijsvorming en de eigen verantwoordelijkheid van de sociale partners.

Toen „de politiek” daar bij het centraal overleg in december niet toe in staat en bereid bleek, namen de gezamenlijke ondernemersorganisaties het besluit om het overleg met Den Uyl en zijn ambtenaren over het werkgelegenheidsplan te boycotten. Van Veen rechtvaardigde in het VNO-blad *Onderneming* die stap als volgt: „Nu dit allemaal zo is gelopen en het algemeen beleid van de overheid voor ons geen enkel herkenningpunt voor een op herstel gerichte aanpak biedt, kunnen wij niet anders dan terugvallen op onze belangenbehartigende rol voor elke bedrijfstak en onderneming in onze kring . . .”.

Inmiddels hebben de werkgeversorganisaties zich bereid verklaard om toch met Den Uyl en de ministers Terlouw en Van der Stee te gaan praten om weer op een gespreksbasis te komen, maar dat neemt niet weg dat de ondernemers het kabinet duidelijk hebben gemaakt dat zij aan de politiek geen boodschap meer hebben. Hun houding, door Den Uyl kortzichtig genoemd, is verklaarbaar omdat niet ontkend kan worden dat de politiek in ons land zich moeilijk los kan maken van de denk- en besluitvormingspatronen in een bestel waarin de overheid een sleutelfunctie heeft bij de verdeling en herverdeling van schaarse goederen.

Wie op dit moment zou besluiten de economische beslissingen aan de markt en de sociale partners over te laten, brengt de positie van de zwakste en kwetsbaarste groepen in gevaar voor wie de overheid dient op te komen.

Van Veen had wel een beetje gelijk toen hij zei dat de vakbeweging de laatste jaren te veel over de band van de politiek heeft gespeeld. Hij hield trouwens ook de ondernemers voor dat zij door te gemakkelijke aanvaarding van loon- en subsidiemaatregelen hebben bijgedragen tot „het binnenhalen van het politieke paard van Troje in de sociaal-economische besluitvorming”.

De vakbeweging kan worden verweten dat ook zij heeft nagelaten haar belangenbehartigende rol in het kantelende sociaal-economische bestel opnieuw te doordenken. Wij moeten vaststellen dat het niet eens meer zozeer „de politiek” is die de dienstroosters vaststelt voor de sociaal-economische besluitvorming. Bij gebrek aan een voorbereiding die zich vroeger in de advies- en overlegorganen voltrok, zijn het nu de ambtenaren die de blauwdrukken maken. Het op de fictie van consensus berustende bestel is niet opgewassen tegen de eisen die de jaren tachtig stellen.

A. F. van Zweeden